

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV ÖST RAPPORT 2007:38

ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP 1 OCH 2

Boplatslämningar vid Ramshälls vattentorn

UV 26, 27 och 28 boplatslämningar

Berga hage, Ramshäll 1:1

Linköpings stad och kommun

Östergötland

Dnr 421-4132-2006

Anders Kraft

UV ÖST RAPPORT 2007:38

ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP 1 OCH 2

Boplatslämningar vid Ramshälls vattentorn

UV 26, 27 och 28 boplatslämningar

Berga hage, Ramshäll 1:1

Linköpings stad och kommun

Östergötland

Dnr 421-4132-2006

Anders Kraft

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Öst

Roxengatan 7, 582 73 Linköping

Tel. 013-24 47 00

Fax 013-10 13 24

uvost@raa.se

www.raa.se/uv

Omslagsbild Foto på schaktet 243 vid sträcka ett, med en framrensad yta där kvartsavslag och skärvstenar påträffades. Foto från öst av Anders Kraft.

Produktion/grafisk form Britt Lundberg

Grafik Lars Östlin

Foto Claes Brännfjord, Anders Kraft

Utskrift UV Öst, Linköping 2007

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3.

© 2007 Riksantikvarieämbetet

UV Öst, Rapport 2007:38

ISSN 1404-0875

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	5
Syfte och metod	5
Topografi och fornlämningsmiljö	7
Resultat	7
Sträcka alternativ 1	7
Sträcka alternativ 2	7
Sträcka alternativ 3	9
Summering och arkeologisk potential	10
Åtgärdsförslag	10
Referenser	11
Övriga referenser	11
Administrativa uppgifter	12
Bilaga 1. Anläggningstabell	13
Bilaga 2. Fyndposttabell för kvarts	14

Fig 1. Karta över Östergötland med platsen för utredningsområdena markerad.

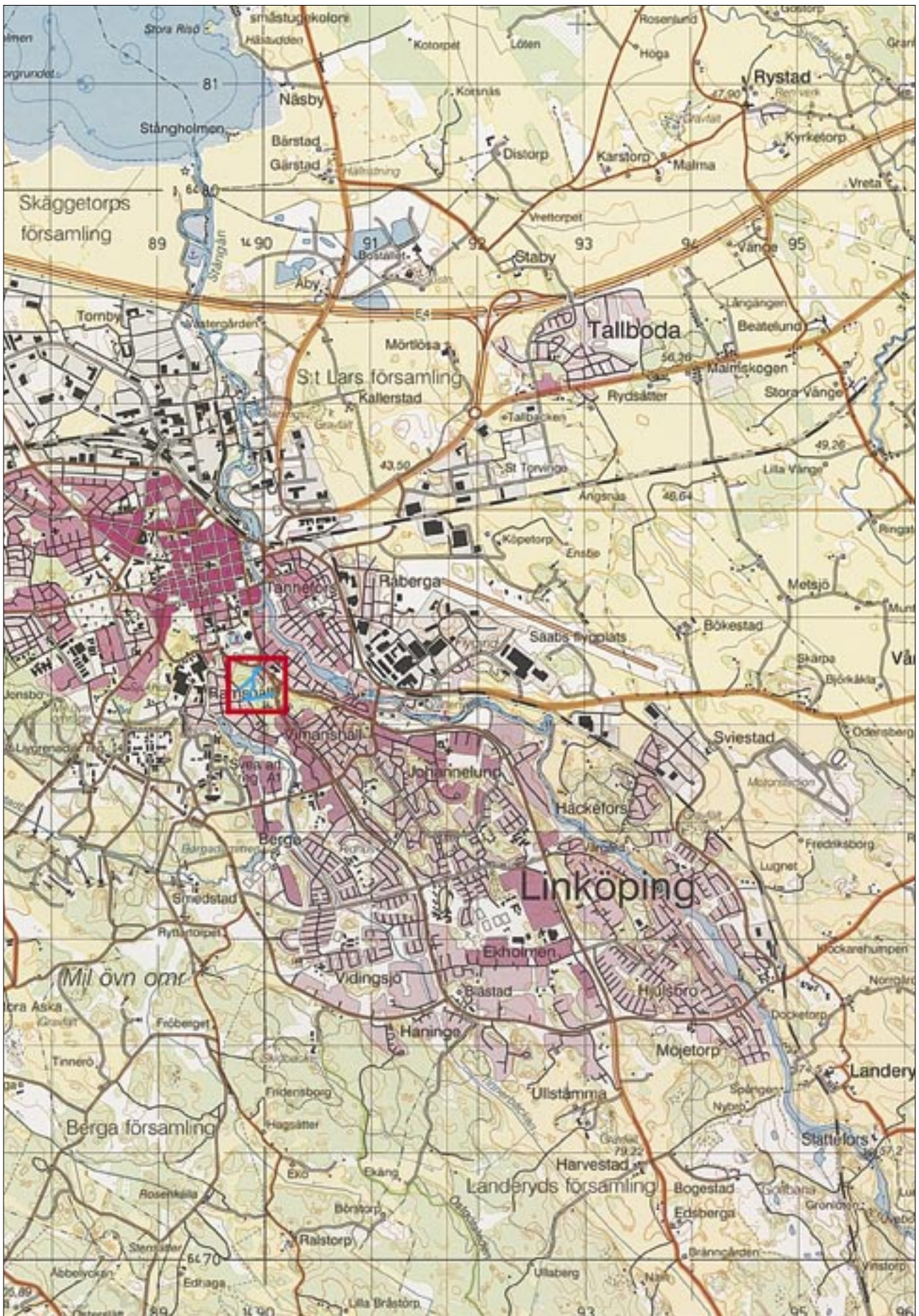

Fig 2. Topografiska kartan med utredningsområdena markerade. Skala 1:50 000.

Arkeologisk utredning, etapp 1 och 2

Boplatzlämningar vid Ramshälls vattentorn

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst, har under mars månad genomfört en arkeologisk utredning, etapp 2 vid Berga hage, inom Ramshäll 1:1, Linköpings stad och kommun, Östergötland. Linköping Kraftnät AB planerar att förlägga ny elkabel i området utmed en av tre alternativa sträckor. Utredningen, etapp 1 innebar förarbete och fältinventering som utfördes av Fredrik Molin. Utredningen, etapp 2 utfördes i form av sökschaktsgrävning. Ansvarig för fält- och rapportarbetet var Anders Kraft. Vid utredningen påträffades tre boplatzområden, där fynd och anläggningar visar att platserna brukats under mesolitikum och troligen även under brons- och järnålder. UV Öst föreslår en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll vid boplatserna, oavsett vilket sträckalternativ som väljs. Länsstyrelsen i Östergötlands län beslutar vidare i ärendet.

Bakgrund

Linköping Kraftnät AB planerar förläggning av ny elkabel från Ekkällan till Hejdegården via Ramshäll inom Linköpings stad. Kabelsträckningen kommer att beröra Musketörsgatan, Eklycke-gatan, Högalidsgatan, Valhallagatan och området norr om vattentornet inom Berga hage. Schaktbredden bedöms till 2 meter och schaktdjup beräknas till 1,2 meter. Den planerade kabelförläggningen har delats upp i tre alternativa sträckor i nämnt område. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst har utfört en arkeologisk utredning, etapp 2, längs med de tre alternativen. Området vid Berga hage har tidigare inte varit föremål för arkeologiska undersökningar. Omkring 200 meter söder om vattentornet utfördes däremot en arkeologisk slutundersökning i samband med bostadsbygge hösten 2005. Där påträffades mellan- och senneolitiska lämningar (ca 3300–1800 f Kr) representerat av en stor mängd ornerad keramik (Granath och Johansson i manus).

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska utredningen var att lämna underlag för koncessionsansökan och MKB-beskrivning inför den planerade exploateringen. Syftet var också att avgöra om fast fornlämning skulle komma att beröras av den planerade kabelförläggningen längs tre alternativa sträckor. Om möjligt skulle även den eventuella fornlämningens utbredning avgränsas redan vid utredningen.

Utredningen, etapp 1 innebar en fältinventering och en sammanställning av tillgänglig landskapsinformation och utgjorde underlag för en riktad utredningsgrävning, etapp 2. Detta arbete utfördes i form av kartstudier, däribland av jordarter och äldre historiska kartor. Ett paleogeografiskt underlag framställdes för att visualisera den strandförskjutning som ägde rum i området under mesolitikum. Materialet sammanställdes och bearbetades i GIS.

Etapp 2-utredningen genomfördes i form av sökschaktsgrävning med hjälp av grävmaskin. Matjorden avbanades skiktvis ned till den nivå där anläggningar och fynd fanns bevarade. Vid behov framrensades anläggningar med handredskap. När underlaget var tillräckligt stort för att fornlämning kunde konstateras avbröts utredningen.

Trädfällen samt olika skärningar i närområdet besiktigades i syfte att konstatera eventuellt slaget stenmaterial från stenålder. Schakt, fynd och anläggningar mättes in digitalt med hjälp av DGPS (Trimble Pathfinder). Inmättningsresultaten fördes därefter in i RAÄ:s digitala informationssystem Intrasis. Dokumentation utfördes även med digitalkamera. En utvärdering av fyndmaterialet utfördes sedan av en arkeolog med särskild stenålderskompetens. Resultatet ska ligga till grund för Länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet.

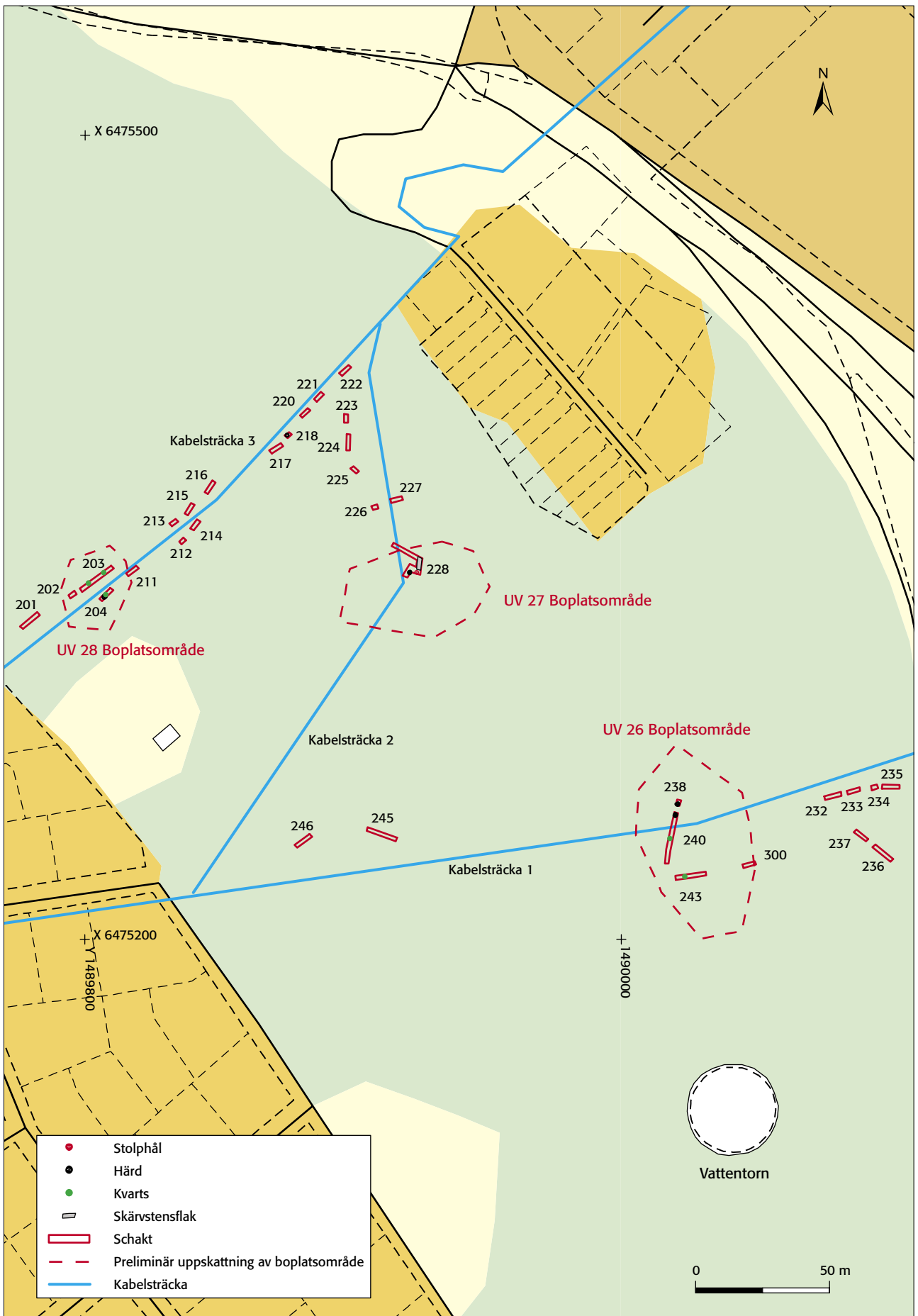

Fig 3. Fastighetskarta. Schakt och anläggningar markerade. Skala 1:2000.

Topografi och fornlämningsmiljö

Den arkeologiska utredningen avser de tre ledningsalternativen inom området norr och nordväst om vattentornet i Ramshäll, dvs inom Berga hage. Området sträcker sig som en höjdrygg i nordvästlig-sydöstlig riktning. Den högsta punkten är belägen vid vattentornet, ca 75 meter över havet. Sluttningarna åt norr och öster, ner mot Vistvägen och Folkungavallen är framträdande. Inom området finns flera avsnitt som utgörs av hållmarker. Ytan är idag bevuxen med blandskog och undergrunden består främst av sandig morän.

Utredningen har sin utgångspunkt i frågeställningar om presumtiva lämningar från stenålder i området. En boplatz från yngre stenålder, RAÄ 188, undersöktes strax söder om vattentornet. Boplatsen daterades till mellan- och senneolitikum (ca 3300–1800 f Kr) och uppvisade en stor mängd ornerad keramik (Stilborg i manus).

Topografin och de sandiga jordarna talade även för att det kan finnas lämningar från äldre stenålder i området. Höjden över havet indikerar att höjdpartiet utgjort en ö i det s k Littorinahavet under mesolitisk tid. Inom området finns flera uppenbart goda boplatzlägen i form av gipar av sandig moränmark i anslutning till renspolade rundhällar. Exempel på boplatser från äldre stenålder i liknande lägen är de vid Linköpings flygplats samt Stjärneberg i Tallboda (Menander & Molin 2003; Molin m fl i manus). Undersökningar av stenålderslokaler har även utförts vid Jägarvallen i Linköping, samt vid Trädgårdstorp i Rydområdet i Linköping (Molin 2006; Molin 2007).

Resultat

Utifrån den arkeologiska utredningen, etapp 1, valdes presumtiva lägen ut för äldre stenåldersboplatser. Dessa undersöktes sedan genom sökschaktsgrävning under utredningen, etapp 2. På området fanns tre alternativa sträckor för kabelläggningen. Nedan följer en genomgång av resultatet för varje sträcka (se fig 3).

Sträcka alternativ 1

De topografiskt intressanta lägena undersöktes genom tolv sökschakt om totalt 92 löpmeter. Bredden på schakten var omkring 1,4 meter. Fornlämning påträffades på läsida direkt öster om en bergshäll. Marken utgjordes av svag östsluttning, med ett tunt förnatäcke omkring 0,1 meter tjockt. Undergrunden bestod av sandig moig morän. I tre av schakten (240, 243 och 300) påträffades slagen kvarts. I ett av dessa schakt (300) var marken mer fuktig och bestod av siltig morän, här påträffades enstaka grövre kvartsmaterial. De andra två schakten innehöll mer finare slaget kvartsmaterial, skärvstenar och enstaka träkolsplitter. Kvartsmaterialet bedöms som slaget med en teknik typiskt för äldre stenålder, dvs mesolitikum. Totalt insamlades 21 kvartsföremål och ett fragment av en knacksten. I två schakt (238 och 240) påträffades även anläggningarna A239 och 241, två härdar. A241 var mycket tydlig och bra bevarad, medan A239 endast utgjorde resterna av en härd. Dessa härdar tolkas på grund av sin tydliga karaktär som boplatzlämningar från något senare tidsperioder, sannolikt brons- eller äldre järnålder. Platsen för den påträffade fornlämningen kan sannolikt representera flera tidsperioder. Boplatsoområdet benämns som UV 26 och är i nuläget inte säkert avgränsad. En preliminär utbredning har prickats in på fig 3. Fynden och anläggningarna är belägna på en höjdnivå omkring 65 meter över havet.

Sträcka alternativ 2

Den andra sträckan undersöktes med sju sökschakt om totalt 47 löpmeter. I ett av schakten (228) påträffades fornlämning i form av ett boplatsoområde på en svag norrs sluttning av en väst-östlig belägen ås. Anläggningarna i schaktet bestod av ett skärvstensflak, ett stenskott stolphål och en härd. Karaktären på anläggningarna var av sådant slag att de sannolikt kan dateras till brons- eller järnålder. Förnatäcket var omkring 0,1–0,15 meter tjockt, och undergrunden bestod av något sandig moig morän. Boplatsoområdet benämns som UV 27, och är inprickad på fig 3 med en preliminär utbredning. Fornlämningen är belägen omkring 58–60 meter över havet.

Fig 4 (ovan). Översiktsfoto på boplatsoområdet med schakt 240 vid sträcka ett, läsida öster om berghäll. Foto från norr av Anders Kraft.

Fig 5 (t h). Foto på urvalda delar av kvartsmaterialet samt knackstensfragmentet från UV 26, sträcka 1. Foto av Claes Brännfjord.

Fig 6 (nedan). Foto på skärvstensflaket, A229 i schakt 228 på sträcka två. Troligen från brons- eller äldre järnålder. Foto från syd av Anders Kraft.

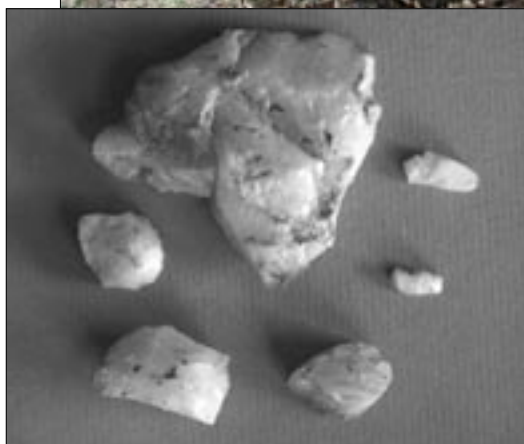

Fig 7 (t v). Foto på kvartsmaterialet från UV 28, sträcka 3. I materialet finns avlagsskrapor och delar av kärnor.

Foto av Claes Brännfjord.

Fig 8 (ovan). Översiktsfoto på sträcka tre.

Krönläget där en stor mängd kvarts påträffades i schakt 203.

Foto från nordöst av Anders Kraft.

Sträcka alternativ 3

På den tredje sträckan drogs 14 sökschakt om totalt 71 meter. Fornlämning påträffades i form av ett boplotsområde på ett av det högst belägna partierna i området. Partiet utgjordes av ett åschrön med en liten platå eller avsats med en svag nordöstslutning. Förnaskiktet var 0,1–0,3 meter tjockt, och undergrunden bestod av sandig morän. I två av schakten (203 och 204) fanns 2–3 härdar eller härdrester. En anläggning (A208) kunde inte tolkas med säkerhet. Den innehöll skärvstenar och kol och kunde inte avgränsas, utan fortsatte in under befintlig cykelväg. Den synliga delen av anläggningen var 2x0,9 meter stor. Alternativa tolkningar kan vara ytterligare en härd eller möjligen en hyddbotten. I samma schakt påträffades ett stort antal kvartsbitar, vilket tyder på en redskapstillverkning på platsen. I fyndmaterialet finns avlagsskrapor och kärnfragment samt mikroavslag. Slagtekniken är typiskt för mesolitikum, troligen tidig- eller mellanmesolitikum (ca 9500–5000 f Kr). Totalt insamlades 39 kvartsföremål. Två härdar, A205 och A206, var något tydligare i karaktär och kan representera en senare tidsperiod, troligen brons- eller äldre järnålder. Boplotsområdet benämns som UV 28 och är markerad på fig 3 med en preliminär utbredning. Höjdnivån för boplotsen är omkring 70 meter över havet.

Summering och arkeologisk potential

Boplatsen vid sträcka alternativ 1 visar på tydliga spår av redskapstillverkning, som utgörs av splitter, små avslag, kärnor, samt ett fragment av en knacksten. Kvartsens kvalitet är generellt sett god. Några av kärnorna utgjordes av lösplockade moränmoduler, dvs kvartsstenar som deponerats av inlandsisen, vilka troligen kastats då kvaliteten visat sig var sämre. I två av schakten fanns kärnor av samma typ, med inslag av glimmer. I materialet finns både s k bipolär- och huvudsakligen plattformsmetod representerade. Boplatsen kan representera tidig- och mellanmesolitikum, men även yngre perioder. Vid den andra sträckan alternativ 2 påträffades en boplats av något yngre karaktär, troligen brons- eller järnålder. Boplatsen vid den tredje sträckan alternativ 3 var av något tydligare slag. Utredningsschakten drogs på ett läge som kan vara en central del av en tidig- eller senmesolitiskt boplats. Kvarts materialet var här av en mycket god och jämn kvalitet. Den analyserade kvartsen tyder på en tydlig redskapsproduktion med små raka avslag och kärnor, från vilka mikrospån har avspaltats. Splitter, avslagsfragment och skrapor visar att tillverkning och användning av redskap skett på platsen (muntligen Fredrik Molin).

Utredningen visar att mycket begränsade delar av samtliga tre sträckor innehåller fornlämningar, vilket kan innebära att det finns flera fornlämningar utspridda på delar av höjdområdet vid Berga hage. Området innehåller inga kända registrerade fornlämningar. Höjdområdet vid vattentornet får därför betraktas som mycket arkeologiskt intressant, då få ingrepp har skett i denna miljö. De ingrepp som finns i området är framför allt gång- och cykelvägar samt sentida torpbebyggelse med odling. Möjligheten att kunna undersöka ostörda arkeologiska kontexter i området bedöms som stor. Området domineras av stora partier kalt berg med betydande nivåskillnader mellan vilka sandiga och siltiga moränmarker är belägna. Det topografiska läget med höjdområdet som en uppstickande bergknalle eller ”ö” i det forntida Littorinahavet och Ancylussjön utgör ett bra läge för boplatser.

Åtgärdsförslag

UV Öst föreslår en förundersökning i form av antikvarisk kontroll på den kabelsträcka som kommer att väljas, oavsett vilken sträcka som väljs. Förslaget gäller på och vid områdena UV 26, 27 eller 28.

Länsstyrelsen i Östergötlands län fattar beslut i ärendet och anger vilka fortsatta arkeologiska åtgärder som kan komma att krävas.

Linköping i april 2007

Anders Kraft

Referenser

- Ericsson, A. 2005. *Berga skola och centrum*. Underlag för planarbete för Berga skola och centrum, Linköpings kommun, Östergötlands län. Arkeologisk utredning, etapp 1. Rapport UV Öst 2005:75. Linköping. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar.
- Granath, Y. & Johansson, G. I manus. *Keramikgropen vid vattentornet*. Boplats och keramik i Ramshäll 1:1, Linköpings stad och kommun, Östergötland. Särskild arkeologisk undersökning. UV Öst. Dokumentation av fältarbetsfasen. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar.
- Menander, H. & Molin, F. 2003. *Arkeologiska undersökningar vid Linköpings flygplats. Arkeologisk undersökning – Saab-projektet*. RAÄ 123, 125 i Linköpings stad. RAÄ 17–18, 19, 267 i Vårdsbergs socken. Linköpings flygplats/Saab-fältet, Tannefors 1:107. Linköpings kommun. Östergötland. UV Öst Dokumentation av fältarbetsfasen 2003:3. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar.
- Molin, F. 2006. *Trädgårdstorp – boplatsslämningar från senneolitikum och bronsålder*. Arkeologiska undersökningar inför återvinningscentral samt nytt skyttecentrum. RAÄ 126–128, Värö 3:1, Ryd 1:1, Kärna socken, Linköpings kommun, Östergötland. Arkeologisk förundersökning och slutundersökning. Rapport UV Öst 2006:53. Linköping. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar.
- Molin, F. 2007. *Äldre stenålder i Jägarvallen*. Arkeologisk förundersökning i samband med Jägarvällsvägen i Linköping. RAÄ 134, 135, Kärna socken. RAÄ 271, Slaka socken. Malmen 2:7, 3:12, Odalbygden 8, Linköpings kommun, Östergötland. Arkeologisk förundersökning. Rapport UV Öst 2007:10. Linköping. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar.
- Molin, F., Rolöf, M. & Wikell, R. I manus. Mesolithic quartz quarrying in Eastern Middle Sweden – In the light of a quarry excavated at Stjärneberg, Linköping. I: *Non-flint Raw Material Use in Prehistory: Old Prejudices and New Directions*. Sternke, F., Eigeland, L. & Costa, L.J. (red.). Papers presented at the UISPP Congress in September 2006, Lisbon, Portugal.
- Stilborg, O. I manus. *Traditionella tidigneolitiska trattbägare och multikulturella senneolitiska kärl*. Keramisk specialanalys.

Övriga referenser

- FMIS (Digitala Fornminnesregistret).
- Molin, F. Muntlig uppgift, yttrande om kvartsmaterialet.

Administrativa uppgifter

Län: Östergötland

Landskap: Östergötland

Kommun: Östergötland

Socken: Linköpings stad

Plats: Ramshäll 1:1, Berga hage

Fornlämning: UV 26, 27 och 28

Läge: Ekonomiskt kartblad 8F 5i SV, 8F 5h SÖ

Undersökningens mittpunkt: X6475337, Y1489924

Koordinatsystem: RT90, 2,5 gon V

Höjdsystem: RH00

Riksantikvarieämbetet dnr: 421-4132-2006

Länsstyrelsen dnr: 431-21035-06

Länsstyrelsen beslutsdatum: 2006-10-20

Projektnummer: 1520872

Intrasisprojekt: O2006166

Rapportnummer: 2007:38

Ansvarig arkeolog: Anders Kraft, Fredrik Molin (etapp 1)

Personal: Arne Jernér

Underkonsult: Anders Pettersson, Ögräf

Beställare: Länsstyrelsen Östergötland

Kostnadsansvarig: Linköping Kraftnät AB

Undersökningstid: 15–19 mars 2007

Undersökningsområde: 210 löpmetrar

Fynd: Förvaras på UV Öst i Linköping i avvaktan på fyndfördelning

Bilaga 1. Anläggningstabell

Anr	Kontext	Sakord	Anmärkning
205	Schakt 204	Härd	Oval form 0,7x0,6 meter stor, mycket skärvsten, sot och kol. Tydlig anläggning med grå sandig silt. Brons- äldre järnålder?
206	Schakt 204	Härd	Oval form 1x0,6 meter stor, mycket skärvsten, sot och kol. Tydlig anläggning med grå sandig silt. Brons- äldre järnålder?
208	Schakt 203	Härd/ Hyddbotten?	Synlig del 2x0,9 meter stor, skärvsten och kvarts i fyllningen med sotig grå sandig silt. Fortsätter in under närliggande asfaltväg får gång och cykel.
229	Schakt 228	Skärvstensflak	5x2 meter stort av synlig del. Rikligt med skärvsten. Brons- äldre järnålder?
230	Schakt 228	Stenskott stolphål	0,3 meter i diameter, kraftig stenskonung med kantställda flisor. Brons- äldre järnålder?
231	Schakt 228	Härd	Oval form, 0,5x0,4 meter stor med skärvsten. Något urlakad. Brons- äldre järnålder?
239	Schakt 238	Härdrest	0,9x0,6 meter stor. Sot och kol. Brons- äldre järnålder?
241	Schakt 240	Härd	Välbevarad. Oval form 0,8x0,7 meter stor. Rikligt med skärvsten, sot och kol. Tydlig anläggning. Brons- äldre järnålder?

Bilaga 2. Fyndposttabell för kvarts

Fnr	Kontext	Material	Anmärkning
1	Schakt 300	Kvarts	1 avslag (fragment), 1 kärna (plattform med glimmer), 1 kärna (bipolär, klyvning).
3	Schakt 203	Kvarts	2 kärnor (plattform, mikrospånteknologi, både mikrospånavsplatningar samt avslag), 8 små mikroavslag (inte tillräckliga för att kallas mikrospån), 8 avslag (fragment), 11 splitter, 1 avslag (bipolärt), 4 avslag (plattform), 1 skrapa (tryckretuscherad, liten rund/skedskrapa från ett avslag).
4	Schakt 203	Kvarts	1 avslagsskrapa (plattform, grova retuscher), 2 splitter, 1 avslag (bipolär).
5	Schakt 240	Kvarts	1 kärna (bipolär, fragment), 1 avslag (med cortex).
6	Schakt 243	Kvarts/ sandsten	1 knacksten (fragment, skärvsten-sandsten med ärr i ena änden), 5 avslag, 3 splitter.
7	Schakt 240	Kvarts	1 kärna (fragment, liten rånodul).
8	Schakt 240	Kvarts	3 avslag (fragment), 2 avslag, 1 kärna (bipolär, fragment, glimmerkrusta), 1 kärna (fragment, råyta – liten nodul).
9	Schakt 228	Kvarts	1 avslag (fragment).